

ЛАКО ЈЕ МУДРОМ МУДРОВАТИ

Избор из српске народне књижевности

српске народне умотворине (загонетке и одгонетке, пословице, изреке, питалице, брзалице), српске шаљиве народне песме, српске народне породичне песме (обичајне песме, успаванке, почашнице – здравице, додолске песме), српске шаљиве народне приче

друго издање

Нови Сад, 2018.

ЛАКО ЈЕ МУДРОМ МУДРОВАТИ
Избор из српске народне књижевности

друго издање

Издавач:

ИКП „Богуновић“
Карађорђева 62
21000 Нови Сад

За издавача:

Петар Богуновић, директор

Уредница:

Јасмина Тркуља

Лектура и коректура:

Весна Алексић

Прелом текста и дизајн књије:

Игор Болта

Илустрације и дизајн корица:

„Sikret studio“

Унос текста:

Наташа Тркуља

Штампа:

„Футура“

Петроварадин

Тираж:

1.000 примерака

ПРЕДГОВОР

Драги Основци,

Књига коју држите у руци упознаје вас са веома вредним садржајем који се односи на усмено стваралаштво нашег народа. По називу можете закључити да ћете се сусрести с много наших народних мудрости. То благо је почело да настаје још у време када нису постојале књиге и када готово нико није знао да чита и пише. Све то је било „записано“ у главама паметних, мудрих и речитих људи јер, признаћете, само такви људи су могли на занимљив начин да причају онима који су волели да их слушају.

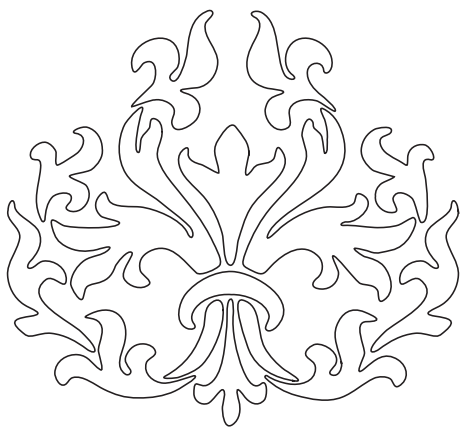
И, тако су почеле да настају вредности које не нестају – усмено народно стваралаштво.

Ви ћете прочитати ову књигу, а читао ју је и ваш отац, па његов отац – деда, дедин отац – прадеда и сви тако редом, али уназад.

Пажљивим читањем занимљивости наших умотворина сигурно ћете и ви постати битна карика у ланцу знања која се вековима преноси на поколења.

**СРПСКЕ НАРОДНЕ
УМОТВОРИНЕ**

ЗАГОНЕТКЕ И ОДГОНЕТКЕ

Бела њива, црно семе, мудра глава која сеје.

(Писмо)

Беле коке испод стрехе вире.

(Зуби)

Бије те, а не видиш га.

(Веџар)

Војвода воду пије, над њиме са барјак вије.

(Пеџао)

Гурава кобила све поље побила.

(Коса)

Гујина глава, господско рухо, арапске ноге.

(Паун)

Гураво прасе све поље попасе.

(Срѝ)

Дању се клања, а ноћу звезде броји.

(Ђерам)

Два ступца у небо гледају.

(Очи)

Две горе упоредо расту; једна цвета, а не роди,
друга роди, а не цвета.

(Коноѝља)

Девет баба по леду се плази.

(Ушѝиѝци)

Док се отац роди, син по кући ходи.

(Леѝиња)

Дрвено тело, гвоздени зуби камен прегризу.

(Тесѝера)

Дрвен трбух, кожна леђа, а длакама говори.

(Гусле)

Дужи ивер од кладе.

(Сврака)

Тамо где наш црвенко лежи, онде ни трава не
ниче.

(Ваїра)

Залолота лота са висока плота, далеко се чује у
незнану земљу.

(Грмљавина)

Зелена кошара, црна говеда, гвозден кључ који
откључава.

(Лубеница)

Један прут сво поље огради.

(Каиш)

Једна чаша масла целом свету доста.

(Сунце)

ПОСЛОВИЦЕ

Ако другог поштујеш за себе не брини.

Ако желиш језгро, сломи љуску.

Ако знаш шта ти је било, не знаш шта ће ти бити.

Јако је тешко живети, живот је опет сладак.

Ако не можемо како хоћемо, ми ћемо како можемо.

Ако не започнеш, нећеш ни завршити.

Бадава је добро семе ако је рђаво орање.

Ако чиниш добро дело, не ударај у велико звоно.

Батина има два краја.

Без алата нема ни заната.

Без збора нема договора.
Без једне бабе има пијаце.
Без муке нема науке.
Бисере не ваља пред свиње просипати.
Благо нестаде, враг остаде.

Благо ономе ко зна да не зна, а хоће да зна.
Богат је онај који није дужан, а млад је онај који
је здрав.
Болан се пита, а здравом се даје.
Боље икад него никад.
Боље је добро слушати, а лоше заповедати.

ИЗРЕКЕ

Пријатељ је онај који зна све о теби, а и даље те воли.

Кад бираш друга буди спор, а кад га мењаш још спорији.

Када ме једном превариш, ти си крив, а ако ме други пут превариш, крив сам ја.

Дружи се са онима који ће те учинити бољим.

Паметни људи допуштају својој деци да понекад и погреше.

Мудар човек с мирноћом прима похвале и подноси увреде.

Лепота није чудо, али је чудесна.

Слаб је онај који не верује у себе.

Пре него што се почнеш бранити, добро послушај о чему је реч.

Пун памети као пијавица костију.

ПИТАЛИЦЕ

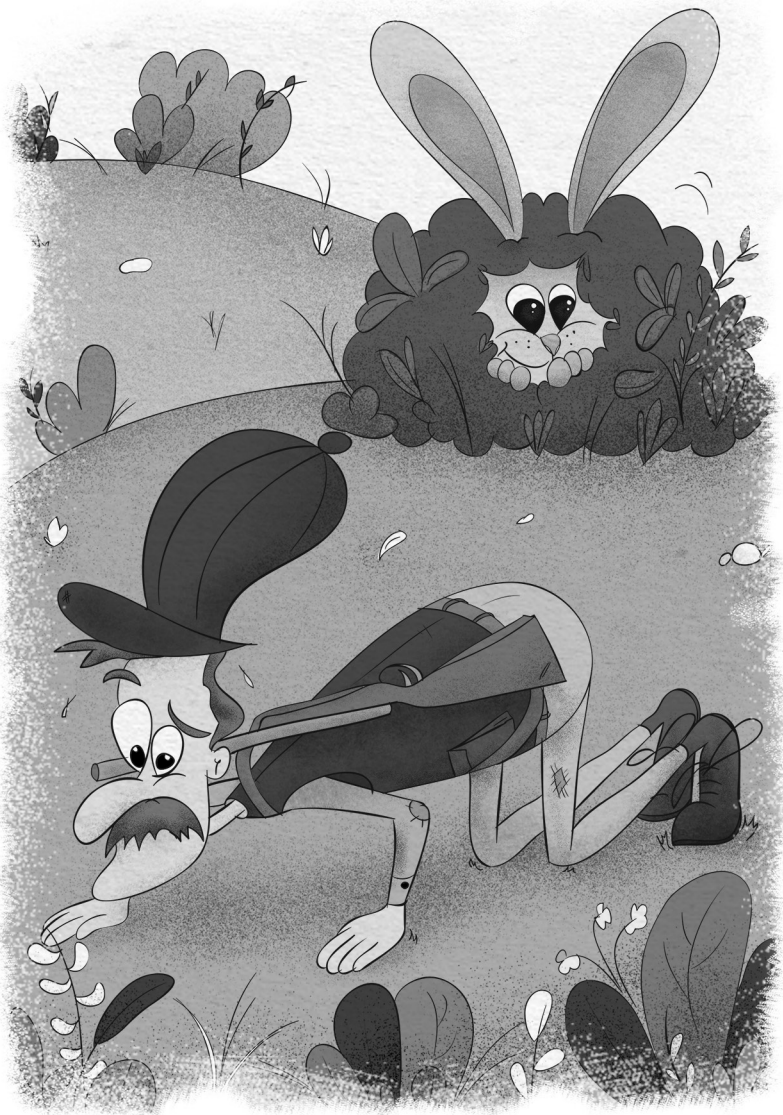
Питали ловца: – Зашто тражиш зеца?
– Зато што не зна где је.

Питали старог човека: – Ко има највише деце у селу?
– Учитељ – одговори он.

Питали лопова: – Где си научио красти?
– Тамо где сам научио и лагати – одговори он.

Питаше гору: – Зашто плачеш кад си тако окићена?
– Зато што знам да после лета долази зима.

Питали пса: – Зашто сваког поздрављаш репом?
– Зато што немам капу – одговори он.

Шта је најсјајније?
Чисто и поштено име.

Шта је најдрагоценије?
Добар и искрен пријатељ.

Шта је највеће?
Простор – јер може све обухватити.

Шта је најплеменитије?
Жртвовати се за другог.

Шта је најлепше?
Природа.

БРЗАЛИЦЕ

Клупчићем ћу те, калемчићем ћеш ме!
Лежи куја жута у крај жута пута!

Миш уз пушку, миш низ пушку!
Шаш деветерошаш, како се раздеветерошашио!

Свака сврака скакала на два крака!
Каранфил се каранфилчићем закаранфилио!

Четири чавчића на чунчићу чучећи цијучу!
Милили Мирини мирисни, дивни шимшири!

Клупко кануре оканурене и неоканурене!
Јеси ли ти то ту? Јеси ли то ту ти? Јеси ли то ти ту?
Јеси ли ту ти то? Јеси ли то то ти?

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ

ШАЉИВЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ

ДА ВАМ ПЕВАМ ШТО ИСТИНА НИЈЕ

Да вам певам што истина није,
гуска воду из решета пије.
Крмача се на сламу попела
И пилиће за собом повела.
Сви прасићи сламу чепркају,
А пилићи крмачу сисају.

МИШЈА МОБА

Миш посеја проју

По јежеву пољу;

Нарасла је проја

Мишу до колена,

Жаби до рамена.

Миш сазове мобу,

Да му пожње проју,

И закоље мрава –

Дебелога брава!

СМЕШНО ЧУДО

Виђех чудо и нагледах га се.

Ђе изиђе патка поткована

и бијела гуска оседлана,

још на вуку капа од самура,

на међеду зелена долама,

на пијевцу ковчали чакшире,

на лисици лијепа ћердана,

а на зецу свилене димије.

Не чудим се патки поткованој,

ни бијелој гуски оседланој,

нит' вуковој капи од самура,

ни међеду зеленој долами,

ни лисици на њену ћердану,

ни пијевцу ковчали чакширам',

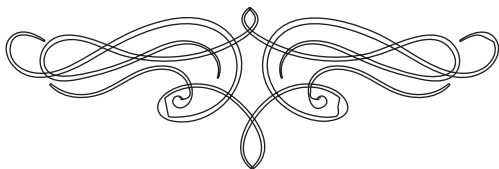
но се чудим зецу димијама:

куд се вере, како не издере!

СНОВ СНИВАЛА ЖУТА ЖАБА

Снов снівала жута жаба
преко мора, на два чвора.
К њој долази рак на коњу:
– Шта то радиш, жута жабо?

– Снијем платно, снијем златно
да сашијем теби гаће!

БЕРЕ УЈА ЈАГОДЕ

Бере уја јагоде
у шарену мерицу.
Отуд иде лисица,
па превали мерицу.
Стаде уја плакати.
– Немој, ујо, плакати:
данас, сутра Видовдан,
па ћемо те женити:
Сврака плете чарапе –
'оће кума да буде;
Врана пере кошуље –
'оће девер да буде;
Миш припаса кецељу –
'оће кувар да буде.
Гледа мачак с тавана,
Па улови кувара.

МАТЕРИНА ХВАЛА

Хвалила се Хвала материна
да је она шваља и везиља
и да боље раденице нема:
дању преде, ноћу везак везе.

Ишли људи да гледају Хвалу.
Али хвала за Сунце заспала,
по игли се рђа нахватала,
свила јој се по сметлишту вуче.

ЛАЖ НАД ЛАЖИМА

Заједрила по кршу галија,
коња игра на мору делија,
пољем бјеже два печена зеца,
ћерају их два 'рта одрта,
чекају их два слијепа ловца,
вино пију два мртва јунака,
служи вино без руке ђевојка,
чудне лажи, да је Бог убије!

ЗЕЦ КОЛО ВОДИ

Зеc коло води,
лисица га двори.
На лисици перце,
на курјаку звонце.

Зеc коло веје
по зеленој трави,
а са њим играју
баш играчи прави.

Лија је звала
све добре играче,
земљица се тресе
када зека скаче.

ПОРОДИЧНЕ ПЕСМЕ

Обичајне песме

ДВИЈЕ СЕЈЕ БРАТА НЕ ИМАЛЕ

Двије сеје брата не имале,
па га вију од бијеле свиле,
од бијеле и још од црвене;
Струк му међу дрво шимширово,
црне очи два драга камена,
обрвице морске пијавице,
ситне зубе два низа бисера;
Залажу га медом и шећером:
– То нам једи, па нам пробесједи.

НАЈВЕЋА ЈЕ ЖАЛОСТ ЗА БРАТОМ

Сунце зађе за Невен за гору,
Јунаци се из мора извозе,
Бројила их млада Ћурђевица,
Све јунаке на број набројила.
До три њена добра не наброји:
Прво добро: Ћурђа господара,
Друго добро – ручнога ђевера,
Треће добро – брата рођенога.
За Ћурђем је косу одрезала,
За ђевером лице изгрдила,
А за братом очи извадила.
Косу реже, коса опет расте;
Лице грди, а лице израста,
Али очи не могу израсти,
Нити срце за братом рођеним.

ТЕШКО СЕСТРИ БЕЗ БРАТА СВОЈЕГА

У Будиму граду чудно чудо кажу,
На зло по јунаке, горе по девојке:
Јунацима кажу танку пређу прести,
Танку пређу прести, ситан везак вести;
Девојкама кажу Будим град зидати,
Будим град зидати, куле изводити.
Благо оном брату који има сеју!
Сеја ће за брата танку пређу прести,
Танку пређу прести, ситан везак вести.
Благо оној сеји која има брата!
Братац ће за сеју Будим град зидати,
Будим град зидати, куле изводити.

СЕСТРА КУША БРАТА

Шта с' оно чује на оној страни?

Ил' звона звоне, ил' петли поју?

Нит' звона звоне, нит' петли поју,

Већ сестра брату свом поручује:

– Ја сам ти, брате, турска робиња,

Искуп' ме, брате, из турски' руку;

За мене Турци много не ишту:

Три литре злата и две бисера.

А братац сестри отпоручује:

– Злато ми треба коњу на узду,

Када га јездим, нек ми је лепо;

Бисер ми треба љуби на грло,

Када је љубим, нек ми је мило.

Ал' сестра брату отпоручује:

– Нисам ти, брате, турска робиња,

Већ сам ти, брате, турска царица.

Успаванке

ДИЈЕТЕ МОЈЕ, САН ТЕ ПРЕВАРИО

Дијете моје, сан те преварио,
Преварио не заборавио!
Злато моје, сан те преварио,
прије тебе, него твоју мајку!
Сан у бешу, а несан под бешу!
Несанка ти вода однијела,
За велико брдо занијела,
гдје ено нема вука и баука!

СПАВАЈ, ЧЕДО, РОДИЛА ТЕ МАЈКА

Спавај чедо, родила те мајка
У горици где се легу вуци,
Пчелица те медом задојила,
Бјела вила злату баба била,
У свилене пелене повојила,
Мушкијем те опасала пасом,
Дала тебе капу вучетину,
Вучју капу и од орла крило,
И на капи свакојака биља,
Кад ми будеш момак за женидбу,
Да те нико урећи не може!

Почашнице (здравице)

БИСЕРНА БРАДА

Бисерна брада,
сребрна чаша;
Бисер се рони,
у чашу пада;
Свако га зрно
по дукат ваља,
а с'једа брада
три б'јела града.

О ВИНУ

Ово је вино црвено,
Попијмо га весело,
Нек не чује све село,
Да смо здраво и весело.

О ЋЕВОЈЦИ И ЦВ'ЈЕТКУ

Долеће цв'јетак из туђе земље,
Паде ћевојци у рујно вино.
– Селе, сестрице, зв'јездо Данице!
Отпухни цв'јетак, напиј се винца,
Тај ти је цв'јетак од вјереника,
Од вјереника из туђе земље.
И око и чело
Све нам, браћо, весело!

Додолске песме

НАША ДОДА БОГА МОЛИ

Наша дода Бога моли,
Ој додо, ој додоле!
Да удари росна киша,
Ој додо, ој додоле!
Да покисну сви орачи,
Ој додо, ој додоле!
Сви орачи и копачи,
Ој додо, ој додоле!
И по кући пословачи,
Ој додо, ој додоле!
Мој додоле, сив соколе.

МИ ИДЕМО ПРЕКО СЕЛА

Ми идемо преко села,

Ој додо, ој додоле!

А облаци преко неба,

Ој додо, ој додоле!

А ми брже, облак брже,

Ој додо, ој додоле!

Облаци нас претекоше,

Ој додо, ој додоле!

Жито, вино поросише,

Ој додо, ој додоле!

**СРПСКЕ ШАЉИВЕ
НАРОДНЕ ПРИЧЕ**

МУДРАЦ И ВО

Некакав во хтео да пије воде, те пошто нађе под неком стрехом нешто мало на дну неког лонца, он увуче главу у лонац да се напије. Али пошто се напио, није могао да извуче главу, те се стаде мучити. Дође газда, па кад га угледа стаде запомагати. Дотрчаше сељани, али не знају како да га ослободе. Уто ево ти једног најпаметнијег, те рече:

– Па, одсеците му главу.

Сви скочише те одсекоше вољу главу, али се стадоше мучити како главу да извуку.

– Па, то ти је лако – рече онај – разбијте лонац.

– Прави мудрац – рекоше сељаци, те и лонац разбише.

Е, ЛИЈО, САД СИ ДОЛИЈАЛА

У некаквој земљи огласи се лажљив врач. Цар од оне земље дозове га преда се и, изнесавши у завезаној врећи лисицу, рече му:

– Ако погодиш шта је у тој врећи, прави си врач и нећу ти ништа; ако ли не погодиш, погубићу те.

Онда он, замисливши се мало, рече сам себи:

– Е, лијо, сад си долијала!

Чувши то, цар одмах повиче:

– Погоди, лисица и јест'! И тако га отпустише као правог врача.

КАД САМ БИО СТАР ЧОВЕК

Кад сам био у моје младо доба стар човек, а ја наумим да наберем крушака, па сам ишао, ишао, док не дођох до једне брескве. Погледам у јабуку, попнем се на трешњу, те наберем пуна њедра шљива. Али ето ти однекуд једног младог старца, па почне викати на ме и псовати ме:

– Силази доле са те оскоруше док те није ђаво однео!

Ја га станем молити:

– Немој, чича, молим те, да наберем мало ораха.

Но, он се наљути и почне пузати к мени на дуд. Кад ја то видим, скочим са вишње и проспем пуно крило лешника. Он ти онда узме једну шибљику што је зову врљика, па ме почне тући. Но, ја сам се бра нио и тако: час он на мене, час ја на њега; час врљика о мене, час ја о врљики, а он ти онда зграби нешто бело као угаљ, а округло као грабуља и баци за мном и удари ме више колена у пету. Тада се разљути као овца и почнем му претити:

– Но, но, чича, ако ти се само вратим, опет ћеш ти мене тући.

На то он потрча за мном, но ја прикупим све своје јунаштво и почнем бежати да га стигнем. И тако сам храбро бежао, све преко некаквих клада, бежећи тако прескочим чичу. Дођем напослетку под јед-

ну врбу, а на том грму, на липи, једно гнездо пуно ко-
сића. Сетим се. Зажмурићу добро да ме не виде, па се
станем пењати уз глог. Када у гнездо завирићу, али
два утекоше, а једно мало ухватих.

– Ето ти – помислим – какве сам среће.

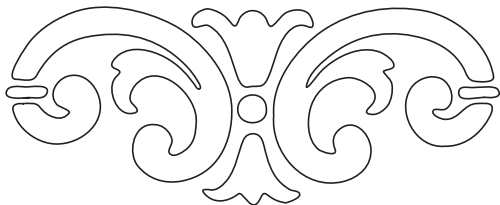
Па се одатле упутим те дођем до једне баре. Кад
тамо, а оно лети јато дивљих свиња, а ја се онда се-
тим да имам код куће једну златну пушку на којој су
карике све чистим рогозом увезане. Дођем с том пу-
шком и видим исто јато дивљих патака, заждурићу
добро и нанишаним. Пуче пушка, паде гуска. Ја ти
онда узмем тог голуба, те однесем грлицу, а овамо то
чворак, те одмах скувам кокош, па ставим на трпезу
печену препелицу и онако гладан се примакнем те
се сит нагривам – проје и крџава пасуља.

МИЛУТИНУ ПО ПОЛУТИНУ

Приповеда се како је некаква жена имала сина Милутина и три пасторка, па, умесивши три колача, даде свакоме пасторку по један говорећи:

– Ево вама свакоме по један колач, а ви моме Милутину по полутину.

ПОМОЗ' БОГ ЗЛА ЖЕНО

Ударивши некакви путници поред много жена које су у друштву седеле, један од њих рече шале ради:

– Сад ћу ја познати која је зла жена међу овим женама – па онда, кад им се прикључе, рече:

– Помоз' бог, зла жено!

А једна између њих, која је управо била зла, одмах одговори:

– А как'о сам ти зло учинила, јела те болест!

ЈАРАЦ ЖИВОДЕРАЦ

Био старац и баба, па имали два сина и двије снахе. Они су били врло сиромашни и нијесу ништа имали до једнога јарца.

Један дан пошље старац млађу снаху да води јарца у шуму, да му накреше да не би крепао од глади. Она по заповијести отиде с јарцем, али мало час ето ти јарца кући, па се стане дрекењати око куће:

– Мехехе!

Старац изиђе и запита га шта му је и шта је дошао кући. А он одговори:

– Послао си снаху да ми креше да брстим, а она ми натакла гужву на губицу, па не могу.

Онда старац пошље другу снаху, али јарац онако уради и код ње. Пошаље старац сина млађега, али јарац онако уради и њему. Пошље старијега. И старијему учини јарац онако. Сад пође бака, узме у рукавицу осјевина и стане просипати за собом, вабећи јарца:

– Јац, јацо, јац, јацо!

Јарац иђаше за бабом докле тецијаше из њезине рукавице осјевина, а кад нестане, он се онда врати кући по своме обичају и стане да дрека око куће:

– Мехехе!

Опет га старац запита што му је, а он одговори:

– Послао си бабурину да ми креше да брстим, а она ми натакла гужву на губицу, па не могу.

Старац, мислећи да је истина што јарац говори, пође сам с њиме, а јарац исто онако уради и њему. Тада се старац разљути и како дође кући одмах јарца закоље, одере га, осоли, натакне на ражањ и припече га к ватри, а мој ти јарац скочи с ражња, па бјежи, бјежи, те у лисичију јаму, а лисице не бјеше код куће. Кад лисица дође, чује да има нетко у њезиној кући и не смједне уљећи унутра, него пође од своје куће невесела и жалосна.

Идући тако ето ти пред њу зеца, па је запита шта тражи туда тако невесела. А она му каже да се нетко увукао у њезину кућу, пак сад не смије унутра. Онда зец рече:

– Хајдемо нас двоје да видимо тко би то био.

И тако пођу. Кад дођу пред јаму, повиче зец:

– Тко је у тетиној јами?

А јарац изнутра одговори:

– Ја сам јарац живодерац, жив клан недоклан, жив сољен недосољен, жив печен недопечен! Зуби су ми као колац, прегришћу те као конац.

Кад то чују зец и лисица, поплаше се па побјегну без обзира. Бјежећи тако наиђу на вука, међеда и лава, па их ови запитају шта им је, што бјеже. Кад лисица и зец виде овако друштво, они се зауставе па им приповједе шта је и како је. Онда се дигну сви зајед-

но да би како увели тету у њезину кућу, али им залуд бјеше мука јер им јарац свакоме одговори као и зецу.

Ходајући тако невесели по пољу и бринући се с тетом, сретну јежа и он их запита шта раде у друштву толики, а они му кажу све шта је и како је. Онда рече јеж:

– Хајде да и ја срећу покушам да видим тко је то.

Кад дођу пред јаму, повиче јеж:

– Тко је то у тетиној кући?

Јарац одговори:

– Ја сам јарац живодерац, жив клан недоклан, жив сољен недосољен, жив печен недопечен! Зуби су ми као колац, прегришћу те као конац.

На то му јеж рече:

– Ја сам јеж, свему селу кнез, савићу се у трубицу, убошћу те у г...у!

А, мој ти јарац бјежи!

У ЦАРА ТРОЈАНА КОЗЈЕ УШИ

Био је један цар који се звао Тројан. У тога цара биле су уши козје, па је редом звао бербере да га брију, али како је који ишао није се натраг враћао, јер како би га који обријао, цар Тројан би га запитао шта је видео на њему, а берберин би одговорио да је видео козје уши. Онда би га цар Тројан одмах посекао.

Тако дође ред на једног берберина, али се овај учини болестан, па пошаље свога момка. Кад овај изиђе пред цара, запита га цар што није мајстор дошао, а он одговори да је болестан. Онда цар Тројан седе, те га момак обрије. Момак, бријући цара, опази да су у њега козје уши, али кад га Тројан запита шта је у њега видео, он одговори да није видео ништа. Онда му цар да дванаест дуката и рече му да одсад увек долази он да га брије. Кад момак отиде кући, запита га мајстор како је у цара, а он му одговори да је добро и да му је цар казао да га свагда он брије и покаже му дванаест дуката што је од цара добио, али му не каже да је у цара видео козје уши.

Од то доба овај је момак једнако ишао и Тројана бријао, за свако бријање добијао по дванаест дуката и није никоме казивао да цар има козје уши. Али га најпосле стане мучити и грести где не сме никоме да

каже, те се почне губити и венути. Мајстор то опази, па га стане питати шта му је, а он му на много запитивање најпослед одговори да има нешто на срцу, али не сме никоме казати.

– А да ми је – вели – да коме год кажем, одмах би ми олакнуло.

Онда му мајстор рече:

– Кажи мени, ја нећу никоме казати. Ако ли се бојиш мени казати, а ти иди духовнику, па кажи њему; ако ли нећеш ни њему, а ти изиђи у поље иза града, па ископај јаму те закопај главу у њу, па у три пута земљи кажи шта знаш, па онда опет јаму затрпај.

Момак избере ово треће: отиде иза града у поље, па ископа јаму, те у њу завуче главу и у њу три пута рекне:

– У цара Тројана козје уши!

Па онда загрне земљу и тако се смири и отиде кући.

Кад после тога прође неко време, али из оне јаме никла зова и три прута нарасла лепа и права као свећа. Чобанчад, кад нађу зову, одсеку један прут и од њега начине свиралу, али кад почну свирати, свирала издаје глас:

– У цара Тројана козје уши!

То се одмах разгласи по свему граду, а најпосле и цар Тројан сам собом чује како деца свирају.

– У цара Тројана козје уши!

Чувши то, цар Тројан одмах дозове онога берберског момка, па га запита:

– Море, шта си ти огласио народу за мене?

А он се сиромах стане правдати да није никоме ништа казао, али да је видео шта он има. Онда цар истргне сабљу да га посече, а он се препадне, па све по реду искаже како се земљи исповедао, па како је сад на ономе месту нарасла зова од које свака свирала издаје онаки глас. Онда цар седне с њим на кола и пође на оно место да види је ли истина; кад тамо још само један прут нађу. Цар Тројан заповеди да се начини свирала од онога прута да види како ће свирати. Кад они начине свиралу и почну свирати, а свирка издаје глас:

– У цара Тројана козје уши!

Онда се цар Тројан увери да се на земљи не може ништа сакрити, па ономе берберину опрости живот и после допусти да сваки може долазити да га брије.

СВЕ, СВЕ, АЛИ ЗАНАТ

Пође некакав цар са својом женом и са кћери да се шета по мору на лађи. Кад мало одмакну од бријега, онда дуне вјетар, па га баци чак у некакву земљу ђе се о његову царству ништа и не чује (као ни он о овоме што до сад ништа није чуо ни знао).

Кад изиђу на суво, он није смијо ни казати да је цар. Новаца нијесу имали са собом ништа, а не знајући никака заната, нијесу се могли друкчије 'ранити, него се он најми да чува сеоска говеда.

Пошто ту преживе тако неколике године, угледа син цара од оне земље његову кћер која је била врло лијепа и већ дорасла до удаје, па каже свом оцу и мајци да се другом никаком ђевојком неће ожени-ти до кћери говедара из тога и из тога села.

Отац, мати и други дворани стану га одвраћати да се прође те срамоте; како би он, царски син, узео говедарску кћер код толики други царски и краљевски кћери постојаше. Али, све залуду! Он каже:

– Ја ћу њу, ја ни једну другу!

Кад већ виде да друкчије не може бити, онда цар пошље једнога свог везира да јави говедару да ће цар да му узме кћер за сина. Кад везир отиде и јави то говедару, говедар га запита:

– Какав занат зна царев син?

Везир се упропасти:

– Бог с тобом, човече! Како ће царев син знати занат? Што ће занат цареву сину? Занате људи уче да се 'ране њима, а царев син има земљу и градове.

Говедар каже опет:

– Е, ако не зна никаква заната, ја му не дам моје кћери.

Везир се врати, те каже цару шта говори говедар. Сад постане чудо још веће. Они су мислили да ће то за говедара бити највећа милост и част што му царски син узима кћер, а он пита какав занат зна царев син.

Цар пошље другога везира, али говедар каже једно те једно:

– Док царев син – вели – не научи какав гођ занат и не донесе ми своју рукотворину, дотле нема ништа од пријатељства!

Кад се и овај везир врати, каже да говедар не да ђевојке док царев син не научи занат какав гођ, само нек је занат. Онда царев син зађе по чаршији да гледа какав је занат најлакше научити. Хоџајући од дућана до дућана и гледајући како различити мајстори раде, дође на дућан где се плету рогожине и то му се учини најлакши занат, па га почне учити и научи за

неколико дана. Онда оплете сам једну рогожину, те је однесу говедару и кажу му да је царев син научио занат и да је то његова рукотворина. Говедар узме рогожину у руке, те је загледа са свију страна, па онда запита:

– Колико то вриједи?

А они му кажу:

– Четири паре.

– Е – вели – добро! Четири паре данас, четири сјутра, то је осам, а четири прекосјутра то је дванаест итд. Да сам ја тај занат знао, не бих данас чувао сеоски' говеда – па им онда каже ко је он и како је ту дошао.

Ови се онда обрадују још већма што узимају ђевојку од цара, а не од говедара, те с највећим весељем вјенчају момка и ђевојку и проведу свадбу, па онда даду овоме цару лађе и војску, те он отиде преко мора и нађе своју земљу.

ПУСТИО БИХ ЈА ЊЕГА, АЛ' НЕЋЕ ОН МЕНЕ

Некакав Турчин сврне с пута у поток да се напије воде, па га ухвати хајдук. А он онда, дозавши свога друга који је остао на путу, каже му:

– Ходи, ухватио сам хајдука!

Друг му одговори:

– Кад си га ухватио, а ти га поведи амо.

Онда му он каже:

– Али неће да иде.

Кад му друг на то рече:

Ако неће да иде, а ти га пусти.

Он му одговори:

– Пустиио бих ја њега, али неће он мене!

БАЧВАНИН И ГРК

Возио Бачванин Грка у Пешту. Један дан купи Грк од чобана на путу младо јагње. Кад дођу увече у крчму на конак, Грк рече Бачванину:

– Море, кочијашу, закољи то јагње и одери, а ја ћу га зготовити, пак ћемо заједно јести.

Бачванин радо пристане у тај ортаклук. Кад Грк зготови јагње, учини му се мало за обојицу, зато рече Бачванину:

– Море, кочијашу, ово је за нас двојицу мало, него 'ајде да спавамо, па који лепши сан усни, онај сам нека поједе све.

Бачванин пристане и на то, пак легне спавати. Пошто Грк заспи, Бачванин устане, пак, узевши хлеба из своје торбе, метне гвоздењак с куваним јагњетом преда се и поједе све, па онда, оставивши гвоздењак празан на своје место, легне и он, те заспи.

Кад се Грк пробуди, он повиче Бачванину:

– Еј, море, кочијашу! Устај, казуј шта си снио!

Пробудивши се, Бачванин му одговори:

– Ти си, господару, старији, ти си господар. Казуј ти најпре.

Онда Грк почне:

– Ја сам снио где се отворило небо, па тамо седи Бог на престолу своме. То је тако лепо да се не може

казати. Онда Бог спусти одозго велике мердевине, па зовне и мене да идем горе к њему. А ја онда уз мердевине 'ајде горе.

– Стани, господару, доста је – повиче Бачванин
– Ја сам гледао кад си ти горе пошао, пак помислим да нећеш више амо ни доћи, па онда узмем те поједем све месо.

– Шта море бре? – повиче Грк поплашен.

– Ја се шалим, море! Богме, господару – одговори Бачванин.

– Ти се шалио или не шалио, ја сам за истину примио.

ТАМНИ ВИЛАЈЕТ

Приповиједа се како је некакав цар, дошавши с војском на крај свијета, пошао у тамни вилајет, гдје се никад ништа не види.

Не знајући како ће се натраг вратити, оставе ондје ждребад од кобила да би их кобиле из оне помрчине извеле. Кад су ушли у тамни вилајет и ишли по њему, све су под ногама осјећали некакво поситно камење, а из мрака нешто повиче:

– Ко овога камења понесе, кајаће се, а ко не понесе, кајаће се.

Гјдекоји помисли:

– Кад ћу се кајати зашто да га носим?, а гдјекоји:

– Дај барем један да понесем.

Кад се врате из таме на свијет, а то оно све било драго камење.

Онда они који нијесу понијели стану се кајати што нијесу, а они што су понијели, што нијесу више.

Ваља да се на ову таму и оно мисли гдје се пјева:

Па се носе по Косову равном,

Док на таму починуло Сунце.

ЕРО И КАДИЈА

Чувао Еро кадијина говеда, па имао и своју једну краву, те ишла с кадијиним говедима. Једанпут се догоди те се пободе кадијна крава с Ерином.

Ерина крава убоде кадијну на мјесто. Онда Еро брже боље отрчи кадији:

– Честити ефендија, твоја крава убола моју краву!

– Па ко је крив, море? Је ли је ко наћерао?

– Није нико, него се поболе саме.

– Е, вала, море, марви нема суда.

Онда Еро:

– Ама, чујеш ли ти, ефендија, што ја кажем? Моја крава убола твоју краву!

– Аааааа, море! Стани док погледам у ћитап – па се сегне руком да довати ћитап, а Еро те за руку:

– Нећеш, Бог и Божја вјера! Кад нијеси гледао мојој у ћитап, нећеш ни твојој.

РЕЧНИК МАЊЕ ПОЗНАТИХ РЕЧИ

беша – јастук

вабий̄и – звати

везир – турски војни чин

вилајет̄ – царство

іалија – врста брода

іубица – уста

дворий̄и – служити

диміје – женски одевни предмет (широке панталоне)

долама – врста јакне

дрека – вика, галама, дерање

ђевер – супругов брат

ђерам – уређај за вађење воде из бунара

ђерган – ланчић

Еро – човек из Херцеговине

ефендија – господин

кадија – судија

коной̄ља – врста траве

кушай̄и – пробати

марва – стока

мерица – предмет за мерење хране

моба – народни обичај заједничког, пријатељског
обављања послова који траже много
времена, испомагање

накресайи – припремити храну и пиће за стоку

йасйорак – посинак, женин син из претходног
брака

йојайи – певати

йређа – копча

йробесјегийи – проговорити, пропричати

решейо – справа за просејавање, нпр. брашна

рујно – црвено

самур – врста животиње

самар – седло за коња или магарца

снов – сан

ћийай – света књига (свеска)

чакшире – панталоне

шваља – кројачица

ПОГОВОР

Загонетке и одгонетке су занимљиве говорне и мисаоне игре речи у облику збуњујућих питања која захтевају брзе одговоре. Изнад свега су забавне и духовите, те маме осмех на лице, а лако се памте и не заборављају.

Пословице вас уче да је знање највеће имање. Само из искуства преточеног у сазнање, а потом у знање, можемо извући поруке, поуке и дати савете исказане на другачији начин. Оне су изреке о ономе што су људи доживели и сазнали на основу својих личних искустава, понекад на и мање пријатан начин.

Изреке су мисли паметних људи које је народ присвојио и које су постале део свакодневног говора, па помоћу њих, на занимљив и сликовит начин, исказујемо неке особине, поступке или осећања, а тако их, уједно, преносимо будућим генерацијама.

Питалице су необично смишљена питања и одnose се на све што нас окружује, а захтевају углавном кратак одговор од једне речи. Истовремено, од нас траже да брзо мислимо, а интересантне су како деци, тако и одраслима. Једном речју, никада „не излазе из моде“.

За **брзалице** бисмо рекли да су неизоставан део одрастања сваког детета и део дечјих игара. Након њиховог изговарања, од слушалаца се тражи да је понове и то неколико пута што брже могу, а успут се сви добро насмеју.

Састављене су од тешко изговорљивих гласова, па се приликом њиховог изговора углавном греши, а те погрешке их чине једном од веома забавних игара.

Породичне песме певају о узајамној и великој љубави међу члановима породице (брата и сестре, мајке према деци, али и осталима). Дирљиве су и емотивне, те буде у нама лепа осећања док их читамо.

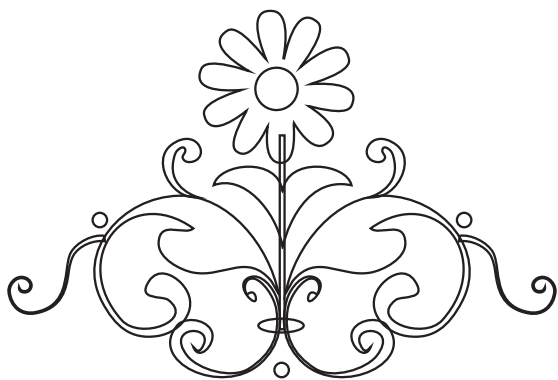
Обичајне песме добиле су назив баш од речи – обичај. У њих бисмо могли сврстати успаванке (у којима мајка казује најлепше жеље свом детету; нежне су и топле, пуне љубави), песме о здравицама и поча-сницама у којима се одаје почаст домаћину и његовим укућанима и наздравља се у њихову част. Оне су у већини случајева озбиљне и достојанствене.

За разлику од осталих, додолске песме су обредне, ритуалне песме и нису везане за одређени датум у години или празник, већ су извођене приликом великих летњих суша не би ли људи на тај начин дозволили кишу да им род на њивама не би био уништен.

Шаљиве народне песме на неубичајен, шаљив начин износе не баш лепе појаве и људске мане да би се циљано сузбиле и искорениле. Углавном

исмевају хвалисавост, охолост и глупост. Народни певачи са много духа и смисла за хумор умели су да осликају сиромаштво и невоље, те на тај начин покажу да је све пролазно. Углавном су у њима опеване животиње у комичним и необичним ситуацијама, али има и оних које исмевају разне друге ситуације, обичаје и крајеве, па и људе.

Шаљиве народне приче су имале за задатак да прикажу стварне догађаје из живота појединаца или групе људи. И у њима су догађаји посматрани са смешне стране. У овим причама се говори о неочекиваним, тешким ситуацијама у којима се главни јунаци суочавају са својим грешкама или незнањем, али се ипак, својом досетљивошћу, извлаче из њих.

САДРЖАЈ:

ПРЕДГОВОР	3
СРПСКЕ НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ	5
ЗАГОНЕТКЕ И ОДГОНЕТКЕ	7
ПОСЛОВИЦЕ	10
ИЗРЕКЕ	12
ПИТАЛИЦЕ	13
БРЗАЛИЦЕ	16
СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ	17
ШАЉИВЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ	19
<i>Да вам њевам шїо исїина није</i>	19
<i>Мишја моба</i>	20
<i>Смешно чудо</i>	21
<i>Снов снивала жуїа жаба</i>	22
<i>Бере уја јаїоде</i>	23
<i>Маїтерна хвала</i>	24
<i>Лаж над лажима</i>	25
<i>Зец коло води</i>	26
ПОРОДИЧНЕ ПЕСМЕ	28
Обичајне песме	28

<i>Двије сеје браћа не имале</i>	28
<i>Највећа је жалост за браћом</i>	29
<i>Тешко сестри без браћа својеја</i>	30
<i>Сестра куша браћа</i>	31
Успаванке	32
<i>Дијете моје, сан ти преварио</i>	32
<i>Сјавај, чедо, родила ти мајка</i>	33
Почашнице (здравце)	34
<i>Бисерна брада</i>	34
<i>О вину</i>	35
<i>О ђевојци и цв'јећку</i>	36
Додолске песме	37
<i>Наша год а боја моли</i>	37
<i>Ми идемо преко села</i>	38
СРПСКЕ ШАЉИВЕ НАРОДНЕ ПРИЧЕ	39
<i>Мудрац и во</i>	41
<i>Е, лијо, сад си долијала</i>	42
<i>Кад сам био сјар човек</i>	43
<i>Милушину њо њолушину</i>	46
<i>Помоз' бој зла жено</i>	47
<i>Јарац живодерац</i>	48
<i>У цара Тројана козје уши</i>	51

<i>Све, све, али занай̄</i>	54
<i>Пус̄ио бих ја ње̄а, ал' неће он мене</i>	57
<i>Бачванин и Грк</i>	59
<i>Тамни вилајет̄</i>	61
<i>Еро и кадија</i>	62
РЕЧНИК МАЊЕ ПОЗНАТИХ РЕЧИ	63
ПОГОВОР	65

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

821.163.41-82:398

ЛАКО је мудро мудровати : избор из српске народне књижевности : српске народне умотворине (загонетке и одгонетке, пословице, изреке, питалице, брзалице), српске шаљиве народне песме, српске народне породичне песме (обичајне песме, успаванке, почашнице - здравице, додолске песме), српске шаљиве народне приче / [уредница Јасмина Тркуља]. - 2. изд. - Нови Сад : Богуновић, 2018 (Петроварадин : Футура). - 72 стр. : илустр. ; 16 cm

Тираж 1.000. - Предговор: стр. 3. - Речник мање познатих речи: стр. 63-64. - Поговор: стр. 65-67.

ISBN 978-86-84607-65-4

COBISS.SR-ID 326811399